

FINNSAM:s höstkonferens i Hamra och Fågelsjö 1-3 september 2017

Av Tor Eriksson, Örebro

Fredagen den 1 september

Finnmarkens historiegrupp och Fågelsjö hembygdsförening bjöd tillsammans med FINNSAM in till en konferens i Carl Axel Gottlunds fotspår. Det är 200 år sedan Gottlund gjorde sin första vandring på finnskogen. År 1817 besökte han bland annat Orsa finnmark för att bekanta sig med traktens skogsfinnar och deras levnadsförhållanden.

Nu var det vår tur att följa hans spår. Över 80 personer var anmälda till den här konferensen. Samlingen skedde på Hamra Vildmarkscenter. Hit hälsade Lena Sävström från Finnmarkens historiegrupp oss välkomna. I egna bilar for vi sedan mot Malungshed, där vi i samlad trupp traskade fram till Voxnans strand där Henning Eriksson mötte oss. På ett verklighetstroget sätt låg här en modern båt förtöjd. Då Gottlund på sin resa kom fram till Ropudden på andra sidan älven försökte han påkalla uppmärksamheten hos folket vid Malungshed. Eftersom inga bybor fanns hemma den här dagen hörde ingen hans rop. Meningen var annars att någon skulle komma med roddbåt och hämta upp Gottlund och de två ungdomar han hade sällskap av. Gottlund fick själv simma för att hämta den båt som låg förtöjd på andra sidan Voxnan.

Här ligger en nutida båt förtöjd!

Har årtalet 1817 tillkommit i samband med Gottlunds besök i Björkberg?

Vi fortsatte sedan till Björkberg, där Eva Jernqvist läste vidare ur Gottlunds dagbok medan hon visade ett inristat årtal. Årtalet 1817 är tydligt läsbart i en stock på insidan av gårdens kornlada. Ristningen förknippas med Gottlunds besök hos familjen Kasakka. Riktigheten i detta diskuterades livligt i konferensgruppen. Björkbergs byalag tog emot oss i byns skola, där det serverades kaffe. Inför vistelsen i Hamra och Fågelsjö hade Maud Wedin färdigställt skriften ”Skogsfinnarna i Los”. Nu presenterades skriften liksom den skogsfinska kolonisationen i Los och Orsa finnmark. Maud berättade om den tidiga bosättningen i Björkberg, Hamra och Fågelsjö, vilka byar vi lärde känna under helgen.

Konferensdeltagarna lyssnar koncentrerat till föredragen i Björkbergs skola

Jan Myhrvold porträtterade så Carl Axel Gottlunds liv och verk. Gottlunds resa på finnskogarna i Dalarna, Hälsingland och Västmanland 1817 gav honom inblick i skogsfinnarnas liv. År 1821 års resa till Solør och Värmland ledde till att han tog direkt ställning för skogsfinnarnas förhållanden. En följd av detta var tanken på ett finskspråkigt gränsöverskridande härad.

Vi for sedan tillbaka till Hamra Vildmarkscenter för att efter middagen gå till Hamra kyrka. Satu Sundström berättade om ett skådespel hon skrivit manus till och producerat. I teaterform skildrades Gottlunds besök i Svartnäs 7 juli 1817. Här hörde han för första gången det finska språket talas på sin färd genom finnskogarna i Sverige. Pjäsen spelades inför en talrik publik och filmteam vid Svartnäs Bruk just den 7 juli, tvåhundra år senare.

En gammal port i Hamra kyrka

Bänkkade i Hamras kyrkobänkar

Religionshistoriker Marja-Liisa Keinänen övertog ordet med en presentation av Gottlund som folkloresamlare. Han samlade före sin tid i Uppsala in skogsfinnska besvärjelser, forndikter, ramsor med mera från Savolax. Gottlunds folkloresamling är både kvantitativt och kvalitativt imponerande. När kvällen i kyrkan var slut letade jag mig i mörkret fram till det hus jag skulle bo i över natten.

Lördagen den 2 september

Efter frukost klev vi ombord på bussen. Via Hamravallen och Hamra nationalpark skulle den ta oss fram till Fågelsjö. På det här bekväma viset kunde ju inte Gottlund färdas på sin tid. Lena Sävström berättade om Hamravallen, vars sista brukare var Per-Erik Persson och hans hustru Emma. De brukade fäboden fram till 1951, då han var 86 år medan Emma var åtta år yngre. Hamra nationalpark invigdes 1909, som en av de första nationalparkerna. Här möter man skog, myr och vattendrag. Hamra är mest känd för sin skog dit yxan och motorsågen aldrig nådde. Myren upptar nästan halva nationalparkens yta. Här kan man vandra i timmar över mossar, kärr, små tjärnar, gungflyn och tallbevuxna holmar. Vi fick tid för en stunds rogivande vandring för oss själva om vi ville.

Samling på Hamravallen

En ensam man på en myr i Hamra nationalpark

Under den korta bussfärden fram till Fågelsjö berättade Stig Welinder om de spår av mänsklig verksamhet från 1300-talet och framåt som finns i nationalparken. Det gäller främst skogsbete och senare även svedjebbruk. Fågelsjö gammalgård Bortom Åa är en av sju hälsingegårdar, vilka UNESCO har förklarat som världsarv, för övrigt den enda hälsingegård som ligger i Dalarna. Gården ägs av Ljusdals kommun och Fågelsjö hembygdsförening står för verksamheten vid gården. Här genomfördes en FINNSAM-konferens för precis tjugo år sedan, hösten 1997. För mig är det ett speciellt minne eftersom det var första gången jag blev invald i FINNSAM:s ledningsgrupp, då som kassör. Då liksom nu serverades motti med messmörsås och surmört. Den här gången kunde vi sitta ute och avnjuta måltiden i den sköna höstsolen.

Britta Nilssons Café Bortom Åa stod för tillagningen och serveringen av de lokala maträtterna, och vi fick även vandra runt i de öppna husen. De skogsfinnar som bosatte sig i Fågelsjö omkring 1670 hade levt i Sverige under två generationer och kom närmast från Tandsjöborg. Gården Bortom Åa har varit i samma släkts ägo under sju generationer. Varje släktled har satt sin prägel på gården. Den gamla mangårdsbyggnaden, en timrad parstuga i en våning uppfördes 1818, men förändrades och blev påbyggd under hela 1800-talet. Till gården hör även härbren, loftbod, bagarstuga och en bössmedja. Janne Eliasson visade smedjan för oss. Gottlund blev mycket imponerad av den bössa från Fågelsjö han fick prova i Björkberg. Han skrev i dagboken att bössan liksom de flesta på skogen var tillverkad av finnarna i Fågelsjö.

*Fågelsjöhästen visar upp sig framför
gammalgården Bortom Åa*

*Margareta Halfvarson håller i
en runstav från trakten*

Sällskapet for sedan tillbaka till Hamra, där ett nytt besök i kyrkan väntade. Lena Sävström berättade om Erik Persson Pulkkinen (1748-1824), som Gottlund träffade vid sitt besök i trakten. Det berättas att han i ungdomsåren var gesäll hos den kungliga hovskräddaren i Stockholm och att han var med och gjorde den dräkt Gustaf III bar vid kröningen 1772. Sedan hade han återvänt till finnmarken och Hamra by. Inne i Hamra kyrka står två gamla portar. När Gottlund besökte Hamra hade dörrarna sin plats vid ingången till den gamla kyrkogården. Erik Persson Pulkkinen gjorde portarna och utsmyckningen med inristade bibelcitater 1781. I kyrkan finns även ett golvvur som bland annat är dekorerat med Erik Persson Pulkkinens initialer, hans uppdrag som nämndeman och året 1798.

*Thérèse Amnéus och Janiche Opsahl
informerar om URs verksamhet*

Lena Sävström i berättartagen

Kvällen avslutades i Hamra skola. Maud Wedin belyste skogsfinska ortnamn, varav det finns många på Orsa finnmark. I närheten av Björkberg finns bland annat Hockalamm och Härkamack. I byarna Sandsjö och Fågelsjö finns släktnamnet Mullikka på några platser. Här finns kopplingar till New Jersey i USA, där ortnamnet Mullica Hill återfinns. Sedan visades smakprov på den kommande skogsfinska informationsfilmen. Thérèse Amnéus informerade till sist om Utbildningsradions arbete kring nationella minoriteter och språk.

Söndagen den 3 september

Åter till Hamra kyrka för samling och föredrag. Jan-Erik Björk talade kring de skogsfinska släktnamnen. Först beskrev Jan-Erik namnens bakgrund i Finland för att övergå till etableringen i Sverige, där släktnamnen länge inte nedtecknades. Gottlunds insatser för att dokumentera släktnamnen skildrades och till sist pekade Jan-Erik ut några forskningsområden. De skogsfinska släktnamnen är värdefulla om man till exempel vill studera migration och social organisation.

Jan-Erik Björk beskriver skogsfinska släktnamn

Jan Myhrvold belyser det skogsfinska DNA-projektet

Förenat med de skogsfinska släktnamnen är det skogsfinska DNA-projektet. Nu ställde sig Jan Myhrvold vid pulpeten. Skogsfinsk Genealogi driver kartläggningen av DNA hos människor i skogsfinska områden. En anledning till studien är att bidra till ökad kunskap kring bruket av finska släktnamn. Det är viktigt att dokumentera förbindelser till Finland och att upprätta en databas till hjälp för släktforskare.

I Hamra skola hölls FINNSAM:s medlemsmöte och så avslutades den gemensamma delen av konferensen. På eftermiddagen fanns några alternativ att välja på för dem som ville vara med på överkursen. Till exempel kunde man besöka Los bibliotek där finnmarkssamlingen presenterades. I Hamra kyrka kunde man få höra om Jonas "Joll" Svensson och det var även möjligt att få en grundligare visning av Fågelsjö gammalgård. Självt vände jag kosan söderut igen efter några trivsamma och lyckade dagar på Orsa finnmark.

Orsa Finnmarks
Bygdekommitté

Hamvild.com

LJUSDALS KOMMUN

Svenska kyrkan
LJUSNANS PASTORAT